

Sincretisme religiós i esclavitud

L'any passat i després de segles i segles d'il·legalització, el vudú va obtenir el reconeixement legal com a religió a Haití.

La gran espiritualitat del negre africà li va servir per a mantenir la seua força davant dels horrors que patien a mans dels seus amos blancs en les plantacions. La religió era un refugi i un nexa d'unió.

A començament de l'any 2003, el vudú ha obtingut el reconeixement legal com a religió a Haití, després de passar durant segles per diverses prohibicions i de ser considerat com una religió marginal.

La religió. El vudú és una forma religiosa, fonamentalment animista. Surt d'un panteó politeïsta format per un gran nombre de déus i d'avantpassats clànics divinitzats, que reten culte als esperits dels morts i a alguns animals i vegetals i, fins i tot, inclou la personificació de forces de la natura, amb unes pràctiques que fomenten la possessió dels fidels per la divinitat a través del trànsit.

El nucli important del vudú és la relació directa amb allò que és transcendent, la fusió entre l'home i la divinitat. La paraula *vudú* és anàloga a la d'esperit i ve de *voudoux*, aplicada a uns déus serps amb grans poders i venerats en les costes occidentals de l'Àfrica subsahariana. El seu nom també està relacionat amb el nom que prenen les divinitats en llengua fon.

En el vudú els esperits no són concebuts com a entitats individuals, sinó amb diverses identitats relacionades. Així, tenim els exemples d'Egon, Ogou, déu ioruba de la caça, que en haitià és Ogoun o Ogun, de l'esperit del ferro i de la guerra; la Serp Pitó, Mami Wata, deessa del mar o Legba, déu missatger i del sexe, i de l'engany i el caos.

Els esclaus africans duts a les plantacions del nou continent van ser els que van dur aquesta espiritualitat. Procedien del que s'anomena la costa dels Esclaus d'Àfrica, un territori en l'actual Togo, Benín, Ghana i part de Nigèria. La majoria eren d'ètnia ioruba i amb ells va viatjar el panteó dels seus déus.

Els esclaus van ser sotmesos pels colonitzadors físicament, però no les seues

creences ni els seus valors culturals. La gran espiritualitat del negre africà li va servir per mantenir la seua força davant dels horrors que patien a mans dels seus amos blancs en les plantacions. La religió es va convertir en un refugi i en un nexa d'unió per poder preservar la identitat comuna.

La religió imposada pels colonitzadors, el cristianisme —presentat com a única religió vertadera—, els prohibia exercitar qualsevol culte que no fos el que emanava de la religió catòlica. Els cristians van tractar de destruir tot allò que tingués a veure amb els seus cultes animistes. Els esclaus van prendre consciència que no podien practicar les seues formes de religiositat, ni adorar els déus, ni mostrar les seues creences. I van optar per convertir els seus déus en imatges catòliques i per camuflar els cultes amb els rituals establerts pel poder. D'aquesta manera va sorgir el sincretisme com una estratègia de resistència per sobreviure i alimentar la seua esperança de llibertat. Així, el sincretisme va esdevenir la força principal per a la seua resistència i va transformar la cultura que imposaven els blancs per recrear les seues formes de vida a través de la concepció del món esdevinguda de les seues creences.

El sincretisme surt d'un entrelligament simbòlic, d'un intercalament d'interpretacions que va donar lloc a una nova cosmovisió que posa en contacte dos àmbits culturals i religiosos. El sincretisme no va significar cap cessió dels esclaus, ni el fet de perdre la seua cultura per assimilar-se a la imposada, sinó que va facilitar l'adaptació a unes circumstàncies històriques i socials adverses per a la població dels esclaus que va trobar la forma de mantenir la seua identitat.

María Dolores Vargas Llovera
Universitat d'Alacant